

УДК 007:654

DOI 10.31654/2520-6966-2025-26F-112-251-260

Подоляка Н. С.

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри української мови, літератури, культурології та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
nadechdasum@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6136-1665

«Більшовизація» у підручникотворенні та дитячій книзі на сторінках журналу «Дитячий рух» (1925–1934)

У статті розглянуто процес «більшовизації» у підручникотворенні та дитячій книзі 1920–30-х рр. крізь призму публікацій журналу «Дитячий рух». Окреслено умови, за якими у дитячу психологію проникають нові ідеологічні настанови. Зазначено, що основним завданням редколегії журналу було висвітлення методичних рекомендацій щодо комуністичного виховання підростаючого покоління, допомога керівникам дитячого руху в самоосвіті та вирішенні «болючих питань», які з'являються у ході втілення основ ідеології тогочасної більшовицької системи. Проведено моніторинг публікацій, у яких піднімалися питання щодо забезпечення шкіл підручниками, їх створення та розвитку дитячої літератури. Для аналізу використано ресурс електронної бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Каразіна.

Дописувачі журналу «Дитячий рух» відзначають надто високий рівень більшовизації дитячої книги та преси. Зокрема, спостерігається усунення з дитячого вжитку казок, відсутність емоційного піднесення, історій жи-вих людей, переживань художнього образу, низький рівень оформлення дитячої книжки. Вихід з цього становища вбачався у зміні тематики на природничий, географічний, історичний аспекти розвитку суспільства, знайомством дітей з класичними творами світової літератури.

Доведено, що у дитячу та навчальну літературу поступово вносяться запропоновані політичні та ідеологічні кліше, створюються нові герої, по-новому інтерпретуються історичні події, вносяться нові ритуали та символи, покликані донести до нового покоління переконання, що партія зіграла надзвичайно важливу роль у долі їх країни та у розвитку всього людства.

Ключові слова: журнал «Дитячий рух», більшовизація, дитяча книга, навчальна книга, дитяча преса.

Найголовнішими функціями дитячої книги та преси є пізнавальна й педагогічна, оскільки опубліковані в ній матеріали мають ознайомити юного читача з навколишнім світом та сучасними відкриттями науки й техніки. При цьому публікації мають наголошувати на

суспільних цінностях й не перевантажувати навчально-пізнавальними матеріалами. Такі видання доступні для дитячого світосприймання й допомагають розвивати творчу уяву й образне мислення.

Дитяча преса має бути надійним джерелом інформації, що допомагає сформуванню громадянську позицію та забезпечити всебічний розвиток юного покоління читачів. Адже преса може максимально повно використовувати свій пропагандистський потенціал та бути потужним засобом впливу на свідомість.

Ключовими моментами в перетворенні дитячої книги та преси на засіб ідеологічного впливу були суспільні кризові явища: війни, революції та інше. Саме в такі періоди життя країни влада поширювала тексти, що відповідали її завданням. Найяскравіше цей процес спостерігаємо у 20–30-х роках ХХ ст., коли більшовики відверто не допускали до друку «ідеологічно чужі» тексти, ліквідовували приватні видавництва й займалася очисткою бібліотек від «ворожої дитячої літератури» [1; 2; 3].

Шляхом формування нової моделі політичного виховання, створення системи, яка включала участь у молодіжних комуністичних організаціях, у підростаючого покоління відпрацьовувався послух державній волі. Діти мали відповідати вимогам, які висувалися до дорослих членів суспільства. Через журналістику молодь привчали чути голос влади, вірити в сказане та засвоювати ієрархічно значущі факти.

Саме в цей період з'являється методичне видання для учителів, піонервожатих, керівників дитячих організацій в Україні – журнал «Дитячий рух», рішення про створення якого було прийнято 21 червня 1925 р.

Мета дослідження – окреслити, яким чином відбувався процес «більшовизації» в підручникотворенні та дитячій книзі 1920-30-х рр. крізь призму публікацій журналу «Дитячий рух».

Наукова новизна полягає в тому, що вперше на основі публікацій у дитячому журналі розкрито умови, відповідно до яких через незадовільне моральне навантаження текстів, низький рівень ідейно-художнього матеріалу в дитячу психологію проникає агресія й озлоблення, а найбільше – нові ідеологічні настанови.

Використано традиційні методи аналізу, синтезу й узагальнення, а також дедукції та індукції. Застосовано системний підхід, який дозволив визначити пропагандистський потенціал журналу у створенні та поширенні ідей нової влади.

Преса початкового періоду становлення радянської влади в Україні була достатньо розвинута. Згадаймо, що в цей час видавалися

такі газети й журнали для дітей, як «Червоні квіти» («Піонерія», 1923–1931), «Червона зірочка» (1923–1924), «На зміну» (1925–1928), «Піонервожатий» (1934–1941), «Більшовиченята» (1926–1931), «Жовтень» (1928–1941), «Тук-тук» (1929–1935), «Будь наготові» (1926–1928), «Знання та праця» (1929–1941) та ін. [4; 5].

Журнал «Дитячий рух» став органом Центрального бюро Комуністичного дитячого руху при ЦК ЛКСМУ. Редакторами журналу «Дитячий рух» були здебільшого представники науково-педагогічної інтелігенції того часу: О. Попов, Ц. Радомиська, О. Буров, А. Гендрихівська, М. Миронов, А. Гурарій, О. Залужний, С. Кільколик, В. Васильєв, М. Ліхтеров, В. Арнаутов, Ю. Самотой та ін. Часопис був розрахований на учителів, піонервожатих, керівників дитячого руху та широкого кола читачів.

У різні роки журнал виходив у Харкові (1925–1927) та Києві (1928–1941), а з 1934 р. (починаючи з № 14) отримав нову назву «Піонервожатий» (орган Центрального і Київського обласного комітетів ЛКСМУ). Основним завданням редколегії стало висвітлення методичних рекомендацій щодо комуністичного виховання підростаючого покоління, допомога керівникам дитячого руху в самоосвіті та вирішенні «болючих питань», які з'являються в процесі втілення основ ідеології тогочасної більшовицької системи. Тираж журналу сягав від 15 до 40 тис.

Основні рубрики: «Загальний відділ», що містив публікації із загальних питань керівництва та основ дитячого руху; «Всесвітній дитячий рух» – про закордонні практики виховної системи; «Бесіди з керівниками» – методичні рекомендації керівникам низових ланок освіти); «Наша трибуна» – проблемні питання впровадження нової системи виховання; «Наш досвід» – робота піонерських загонів у регіонах; «Керуючі матеріали» – офіційні документи ЦК ЛКСМУ; «Бібліографія» – списки рекомендованої літератури.

Окремо видавалася бібліотечка журналу «Дитячий рух», до якої увійшли 12 видань: «Підручник з фізкультури», «Охорона прав дітей», «Стінгазета та диткори», «Пропаганда п'ятилітки в загоні та в школі», «Що робити сільському загону весною та літом», «Вожатому про школу», «Трудові майстерні» (в 2-х частинах), «Система роботи піонерорганізації», «Самоосвіта вожатого», «Дитячі с.-г. артілі» (в 2-х частинах) [6].

На сьогодні журнал «Дитячий рух» виступає вагомим «сховищем» значного масиву фактичного матеріалу для вивчення питань підручникотворення та випуску дитячої літератури в певний історичний

період, а з іншого – є багатим дослідницьким джерелом для проведення аналізу стану розвитку освіти, видавничої справи, преси як джерела формування громадської думки й більшовизації суспільства.

Ми провели моніторинг публікацій, у яких піднімалися питання щодо забезпечення шкіл підручниками, їх створення та розвитку дитячої літератури. Для аналізу використали ресурс електронної бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Каразіна, у якому оцифровано 19 випусків журналу за 1933–1934 рр. [7].

У означений період часу українська навчальна книга й дитяча література опинилися під загрозою, у зв'язку із тим, що влада вела боротьбу з «українським націоналізмом». Дитячих письменників звинувачували в буржуазному націоналізмі та ознаках «петлюрівщини» у висвітленні історичних подій та обставин періоду 1917–1920 рр. З бібліотек методично вихолощували твори заарештованих літераторів, а самих письменників спіткали опала й репресії. Такі ідеологічні перекося не сприяли заохоченню до читання юного покоління ленінців.

У публікації О. Іваненко «За поворот у дитячій літературі», розміщеної в четвертому номері журналу за 1933 р., авторка зазначає, що «Практичні працівники часто стоять осторонь боротьби, що точиться на фронті дитлітератури. Такий стан цілком ненормальний» [8].

І незважаючи на те, що «ВЛКСМ приділили велику увагу створенню потрібної нам літератури, що спрямувала б дитину й юнака в життя, передала б славетні більшовицькі традиції, виховувала б непримиренного бійця за інтереси робітничого класу, нову людину безкласового суспільства» [8], – цього не достатньо, констатує письменниця і журналістка.

Чого ж не вистачало радянській дитячій книзі? До чого призвела ідеологізація дитячої літератури? О. Іваненко робить висновки: «Але борючись за ідеологічну витриманість нашої книжки, за її пролетарсько-класову спрямованість, часто забували про літературну специфіку художньої книжки. Часто ми знаходимо в книжці і про п'ятирічку. І про соцзмагання, ударництво, – але все згадано без емоційного піднесення, без живих людей, без переживань художнього образу. Така книжка (наприклад, «Будівники п'ятирічки») могла лише відштовхнути дитину від читання» [8]. «А де ж мандрівки, пригоди, наукова фантастика?», – задається питанням О. Іваненко [8]. І робить висновок про надто високий рівень більшовизації в дитячій книзі, що привела до таких перекося, як усунення з дитячого вжитку казок як «класово-

ворожого знаряддя виховання». У літературі «ми чесно поклали забути, що дитина проходить певні ступені розвитку мислення й мови, і те, що ми напишемо сухо й стисло, схематично, просто не дійде до неї» [8]. Вихід із ситуації вбачався у більш емоційній книзі, зміні тематики на природничий, географічний, історичний аспекти розвитку суспільства, знайомстві дітей з класичними творами світової літератури.

У тому ж номері журналу також публікували доповідь А. Троїцького на VI пленумі ЦК ЛКСМУ про тематичний план видавництва «Молода гвардія» на 1933 рік «Створімо більшовицьку книгу для дітей». Тут думки двох дописувачів збігаються. Зокрема, автор цієї публікації також погоджується, що слід урізноманітнити тематику дитячих творів: «треба писати книжки і про партію, і про комсомол, і про плян соціалістичного будівництва, але разом з тим широко розгорнути книжки про об'єктивну природу, про тваринний світ, про мандрівки, про пригоди, про фантастичні історії тощо. Книжки про людей і дитячих героїв мають стати в центрі уваги» [9].

Звернув автор увагу і на оформлення дитячої книжки, яка мала низький рівень і не сприяла прочитанню, а навпаки відштовхувала. «Завдання полягає в тім, – зазначає автор, – щоб по-справжньому і по-серйозному повернути маси радянських художників на шлях створення реалістичних малюнків для дитячої літератури, забезпечити їм цілковиту творчу і матеріальну підтримку і по-серйозному поліпшити справу поліграфічної репродукції їхніх творів» [9].

Повернути дітям казки – теж теза, яка знайшла своє відображення в доповіді, але ж доповідач при цьому наголошує на необхідності видавати казки з новою реальністю, як-от Гайдара «Мальчиш-кібальчиш» про громадянську війну.

Кілька слів було сказано автором і про літературну критику, яка мала б бути міцною й гострою зброєю більшовицького виховання. «Треба рішуче піднести рівень нашої критики, треба боротися проти критичної халтури, піднести політичний рівень і художній рівень самих критиків», – констатує А. Троїцький [9].

Продовжуючи розгляд питання про більшовизацію книг, журнал публікує статтю Н. Крупської «Яка книжка потрібна нашим дітям». І тут знову наголошено на тому, що «люди зникли зі сторінок дитячої літератури». Одночасно стверджено й думку, що треба «на живім матеріалі» вирощувати справжніх комуністів. «Дитячим письменникам треба якнайуважливіше вивчити форми старої казки, по-новому

перебудувати їхні обриси, враховуючи сучасну дійсність, і влити в ці оновлені казкові форми новий комуністичний зміст» [10].

Значне місце на шпальтах тодішніх дитячих журналів займали директивні матеріали. Так на сторінках часописів багато уваги звертали на тривалу дискусію щодо усталених підручників. Наприклад, у журналі «Друг дітей» за 1933 р. опубліковано Постанову ЦК ВКП (б) «Про підручники для початкової і середньої школи» [11]. 16 травня 1930 р. Всеросійська конференція у справах навчальної книги рекомендувала відкинути принцип стабілізації підручників. А Президія ЦК профспілки працівників освіти 3 березня 1930 р. визнала постанову про стабілізацію підручників «неправильною і політично шкідливою». І якщо раніше підручники видавала самостійно кожна область, то з прийняттям постанови від 12 лютого 1933 р. єдині підручники мали затверджувати в НАРКОМОСІ РСФРР та видаватися в УЧПЕДГІЗ. Для початкових шкіл регіонів все ж дозволялося видавати підручники, які містили б краєзнавчу складову. Навчальні плани при цьому переходили на нові усталені програми й методи викладання. Цей офіційний документ мав стати обов'язковим до виконання в усіх причетних до розробки та випуску навчальних видань установах.

Великого значення у 20-30-ті рр. XX ст. надавалося проблемі комплектування дитячих бібліотек й створення рекомендаційних списків літератури, адже влада намагалася всіляко контролювати дитяче читання. Задля цього працювали різні комсомольські та піонерські структури, педагогічні колективи. Керівники дитячого руху в школах та таборах літнього відпочинку мусили уважно стежити, щоб до дитячих рук не потрапляла так звана шкідлива та ворожа література, усі книжки пильно переглядалися й навіть діти мали здавати в бібліотеку власні книжки, щоб там їх перевірили на «шкідливий» зміст й ізолювали.

Рекомендовану для читання літературу періодично оприлюднювали на сторінках журналу. Такі списки часто були тематичними, до певних урочистих подій чи свят. Зокрема, «Читай про Паризьку кому-ну» (№ 3, 1933 р.), «Що читати жовтенят» (№ 7, 1933 р.), «Матеріали для художнього читання» (№ 13, 1933 р.). Звернімо увагу на комуністичні наративи, які можна простежити в подібних публікаціях. «Книжки – це палиця з двома кінцями, як каже тов. Крупська. Вона може виховати і потрібне нам, і зовсім протилежне, вороже. Вибираючи книжку, вожатий мусить гарненько сам ознайомитись з нею та придивитися – чи відповідає вона настановам комуністичного виховання, і не тільки це, а й те, чи художня вона, чи відповідає вона вікові

жовтенят. Бо коли книжка й буде класово витримана, а не буде художня, не відповідатиме вікові жовтенят, вона не дасть нічого, або дуже мало» [12]. До прочитання радили твори Є. Верейської «Тетянка-революціонерка», А. Гайдара «Четвертий бліндаж», В. Маяковського «Дітям», М. Трублаїні «На морі», О. Жарова «Китайча Чу Лін» та інші.

Проаналізовані нами публікації свідчать про те, що у 1920-30-ті рр. ХХ ст. дитячу літературу й навчальну книгу поступово перетворили на потужний пропагандистський засіб. Такі методичні настанови, які пропонували

в тогочасних часописах, у т.ч. «Дитячий рух», сприяли виникненню феномену юного масового радянського читача. Політика ліквідації неписьменності приносила свої плоди, адже з підвищенням рівня грамотності дітей формування їх свідомості відбувалося за цілком контрольованим владою сценарієм, за логікою, що виникала завдяки роботі радянських ідеологічних і партійних керівників, очільників піонерських та комсомольських організацій.

Пропонована методика роботи із книгою сприяла популяризації текстів зі створеними новими героями, з по-новому інтерпретованими історичними подіями, ритуалами та символами, покликаними донести до нового покоління переконання, у яких не було сумніву, що партія зіграла надзвичайно важливу роль у долі їх країни та в розвитку всього людства.

Сформульовані на шпальтах журналу завдання керівникам дитячого руху щодо роботи з книгою містили політичні та ідеологічні кліше, що свідчило про замовність матеріалів, якими слід було користуватися. До прочитання рекомендували тексти, у яких письменники «чорними фарбами» змальовували жахливе життя народу до встановлення радянської влади, показували, як юні герої вболівали за страждання пригнічених народних мас, як відбувалася класова боротьба. До рекомендованих списків також входили книги з історії комсомолу та біографії більшовиків. З іншого боку, відбувалася дискусія щодо вихолощення з дитячої літератури «живих» персонажів, близьких для читача.

Література

1. Гогохія Н. Виховання «юних лєнінців» УРСР в 1929-1939-х рр.: політика пам'яті та міфотворчість. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/2292-nani-gogokhiya-vikhovannya-yunikh-lenintsiv-ursr-v-1929-1939-kh-rr-politika-pam-yati-ta-mifotvorchist>. (дата звернення: 14.05.2025).
2. Карпич І. О. Періодичні видання України як засіб популяризації теорії та практики дитячого руху у 20-х – на початку 30-х рр. ХХ століття. URL:

https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/4840/1/KARPYCH_3.pdf (дата звернення: 14.05.2025).

3. Літовська М. Радянські періодичні видання для дітей 1920-1940-х і проблема трансформації ідеологічних пріоритетів. URL: <https://uamoderna.com/md/litovska-soviet-journals-for-children/> (дата звернення: 14.05.2025).

4. Турчин Н. Каталог-путівник «Українська дитяча періодика початку XX ст. фонду рідкісних та цінних видань Національної бібліотеки України для дітей. Бібліотека у форматі. 2023. № 4. С. 15-18.

5. Колекція «Українська дитяча періодика початку XX ст. фонду рідкісних та цінних видань Національної бібліотеки України для дітей». Каталог-путівник. Автор-уклад. Н. І. Турчин. URL: <https://chl.kiev.ua/mbm/Book/View/423#page/1/mode/2up> (дата звернення: 14.05.2025).

6. Шевченко В. До 90-річчя заснування журналу «Дитячий рух» (1925). URL: http://pmu.in.ua/virtual-exhibitions/dityachii_ruh_90_rokiv/ (дата звернення: 14.05.2025).

7. Дитячий рух. URL: <https://escriptorium.karazin.ua/browse/title?bbm.page=1&startsWith=%D0%94%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D1%83%D1%85>.

8. Іваненко О. За поворот у дитячій літературі. Дитячий рух. 1933. № 4. С. 18–20.

9. Троїцький А. Створімо більшовицьку книгу для дітей. Дитячий рух. 1933. № 4. С. 21–24.

10. Крупська Н. Яка книжка потрібна нашим дітям. Дитячий рух. 1933. № 4. С. 25–28.

11. Про підручники для початкової і середньої школи. Постанова ЦК ВКП. (б). Друг дітей. 1933. № 3. С.7-8.

12. Гольдберг Г., Вінокурова Т. З цікавою книжкою цікаво працювати. Дитячий рух. 1933. № 9. С.23-26.

References

1. Gogokhiya, N. *Vykhovannia «iunykh lenintsiv» URSS v 1929–1939-kh rr.: polityka pam'iaty ta mifotvorchist* [Upbringing «Young Leninists» of the Ukrainian SSR in 1929-1939: The Politics of Memory and Myth-Making]. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/2292-nani-gogokhiya-vikhovannya-yunikh-lenintsiv-ursr-v-1929-1939-kh-rr-politika-pam-yati-ta-mifotvorchist> [in Ukrainian].

2. Karpych, I.O. *Periodychni vydannia Ukrainy yak zasib populiaryzatsii teorii ta praktyky dytiachoho rukhu u 20-kh – na pochatku 30-kh rr. XX stolittia* [Periodicals of Ukraine as Means of Popularizing the Theory and Practice of Children's Movement in the 1920s and Early 1930s]. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/4840/1/KARPYCH_3.pdf. [in Ukrainian].

3. Litovska, M. *Radianski periodychni vydannia dlia ditei 1920-1940-kh i problema transformatsii ideolohichnykh priorytetiv* [Soviet Periodicals for Children of the 1920s-1940s and the Problem of Transformation of Ideological Priorities]. URL: <https://uamoderna.com/md/litovska-soviet-journals-for-children/> [in Ukrainian].

4. Turchyn, N. (2023). *Kataloh-putivnyk «Ukrainska dytiacha periodyka pochatku XX st. fondu ridsknykh ta tsinnykh vydan Natsionalnoi biblioteky Ukrainy dlia ditei* [Catalog-Guide «Ukrainian Children's Periodicals of the Early 20th Century. Fund of Rare and Valuable Publications of National Library of Ukraine for Children»]. *Biblioteka u formati - Library in format*. No.4. P. 15-18 [in Ukrainian].
5. Turchyn, N.I. (Eds.). *Kolektsiia «Ukrainska dytiacha periodyka pochatku XX st. fondu ridsknykh ta tsinnykh vydan Natsionalnoi biblioteky Ukrainy dlia ditei»* [Collection «Ukrainian Children's Periodicals of the Early 20th Century. Fund of Rare and Valuable Publications of National Library of Ukraine for Children». Catalog-guide]. URL: <https://chl.kiev.ua/mbm/Book/View/423#page/1/mode/2up> [in Ukrainian].
6. Shevchenko, V. *Do 90-richchia zasnuvannia zhurnalu «Dytiachyi rukh» (1925)* [To the 90th Anniversary of the Founding of the Magazine «Children's Movement» (1925)]. URL: http://pmu.in.ua/virtual-exhibitions/diryachii_ruh_90_rokiv/ [in Ukrainian].
7. *Dytiachyi rukh* [Children's Movement]. URL: <https://escritorium.karazin.ua/browse/title?bbm.page=1&startsWith=%D0%94%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D1%83%D1%85>. [in Ukrainian].
8. Ivanenko, O. (1933). *Za povorot u dytiachii literaturi* [For a Turn in Children's Literature]. *Dytiachyi rukh - Children's Movement*. No. 4. P. 18–20. [in Ukrainian].
9. Troitsky, A. (1933). *Stvorimo bilshovytsku knyhu dlia ditei* [Let's Create a Bolshevik Book for Children]. *Dytiachyi rukh – Children's Movement*. No. 4. P. 21–24. [in Ukrainian].
10. Krupskaya, N. (1933). *Yaka knyzhka potribna nashym ditiam* [What Book Do Our Children Need]. *Dytiachyi rukh – Children's Movement*. No. 4. P. 25–28. [in Ukrainian].
11. *Pro pidruchnyky dlia pochatkovoï i serednoi shkoly. Postanova TsK VKP (b)* [On Textbooks for Primary and Secondary Schools. Resolution of the Central Committee of the All-Union Communist Party of the Soviet Union]. (1933). *Friend of Children*. 1933. № 3. P. 7–8. [in Ukrainian].
12. Goldberg, H.; Vinokurova, T. (1933). *Z tsikavoiu knyzhkoïu tsikavo pratsiuvaty* [It Is Interesting to Work with an Interesting Book]. *Dytiachyi rukh - Children's Movement*. №. 9. P.23-26. [in Ukrainian].

Podoliaka N. S.

Candidate of Science in Social Communication, Associate Professor
of the Department of Ukrainian Language, Literature, Culturology and
Journalism, Mykola Gogol Nizhyn State University
nadechdasum@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6136-1665

«Bolshevization» in Textbook Creation and Children's Books on the Pages of the Magazine «Dytiachyi Rukh» (1925–1934)

The paper examines the process of «Bolshevization» in Textbook Creation and Children's Books of the 1920s-30s on the basis of publications in the magazine «Dytiachyi Rukh»

(«Children's Movement»). The conditions under which new ideological guidelines penetrate child psychology are outlined. It is noted that the main task of the editorial board of the magazine was to highlight methodological recommendations on the communist education of the younger generation, to assist the leaders of the children's movement in self-education and solving «painful issues» that would arise in the course of implementing the foundations of the ideology of the then Bolshevik system. Publications were monitored, which raised issues regarding the provision of textbooks to schools, their creation and the development of children's literature. The resource of the electronic library of the V. Karazin Kharkiv National University was used for the analysis.

The contributors to the journal «Ditiachyi Rukh» note an excessively high level of Bolshevikization of children's books and the press. In particular, there is a removal of fairy tales from children's use, the absence of emotional uplift, stories of living people, experiences of artistic images, and a low level of design of children's books. The way out of this situation was seen in changing the subject matter to natural, geographical, and historical aspects of the development of society, and introducing children to classic works of world literature.

It has been proven that proposed political and ideological clichés are gradually being introduced into children's and educational literature, new heroes are being created, historical events are being interpreted in a new way, new rituals and symbols are being introduced, designed to convey to the new generation the conviction that the party played an extremely important role in the fate of their country and in the development of all mankind.

Key words: magazine «Ditiachyi Rukh», Bolshevikization, children's book, educational book, children's press.